

RECEPTAREA ȘI VALORIFICAREA CONTRIBUȚIILOR LUI FLOREA ȚUȚUGAN ÎN DOMENIUL LOGICII: O BIBLIOGRAFIE ADNOTATĂ

Mircea Constantinescu, *Florea Țuțugan, Silogistica judecăților de predicție*, Ed. Acad. R.P.R., București, 1957, în „Cercetări filosofice”, anul IV, nr. 6, 1957, pp. 202–207.

Recenzie amplă, în spiritul materialismului dialectic. Recenzentul face și unele observații critice: socotește că într-o judecată categorică inițială nu putem avea de a face cu subiectul – termen negativ, identifică moduri în care, după părerea lui, nu avem o mediere reală sau în care nu avem un adevărat subiect al concluziei; oprindu-se asupra câtorva considerații mai generale i se pare că rigoarea pe care o dă autorul lucrării, căutarea și demonstrarea „conținutului tehnic” al problemelor, nu relevă în același timp și conținutul lor de cunoaștere. De exemplu i se pare vag termenul „logica formală clasică” atunci când e vorba de teoria silogismului. În încheiere, considerând, comparativ, că studiile acad. A. Joja *Elemente pentru explicarea deducției și inducției* (care corespund pe deplin „indicațiilor leniniste”), „aruncă o lumină mai clară asupra problemelor de principiu” în „perspectiva unor cercetări care să dezvolte o logică formală bună și o silogistică adecvată”, M. Constantinescu conchide, având în vedere lucrarea lui Țuțugan: „logica formală care pune preț numai pe teoria corectitudinii formale, fără un conținut care să justifice această corectitudine este greu de deosebit de simpla tehnică simbolică de tip matematic, la care logica nu poate fi redusă și mai ales, este greu de raportat la logica dialectică”.

Florea Țuțugan, în „Cercetări filosofice”, anul VII, nr. 1, 1960, p. 285. [necrolog]

Lucrarea *Silogistica judecăților de predicție* este caracterizată ca fiind o „analiză profundă și înnoitoare a tradiției silogistici aristotelice”. Este menționată preocuparea lui Florea Țuțugan pentru problema modalității judecăților și problema paradoxelor logice; se apreciază că în special în ultimele sale studii „se conturează în mod clar concepția sa originală în ceea ce privește înțelegerea structurii logicii clasice, pe baza tratării ei în lumina materialismului dialectic și a întrebuirii instrumentului de investigație oferite de logica matematică”.

Petre Botezatu, *Generalizarea pătratului opozițiilor* (Iași, 1962) [Lucrare nepublicată, *apud* Ion Didilescu, Petre Botezatu, *Silogistica: teoria clasică și interpretările moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1976, p. 275n.]

În această comunicare, Petre Botezatu a demonstrat teorema că oricare din cele trei relații de opoziție în afara contradicției determină un pătrat Boethius, care este mai tare decât cea demonstrată de Fl. Țuțugan în *La théorie des rapports logiques entre les jugements de relation et entre les jugements de modalité* („Acta logica”, anul I, 1958). În amintirea „eminentului logician român”, el a propus să fie numită *teorema lui Țuțugan*.

Gh. Enescu, *Paradoxurile logicii matematice*, în „Cercetări filosofice”, anul X, nr. 3, 1963, pp. 653–676 [673n].

După o sinteză a rezultatelor principale, autorul spune că deplina rezolvare a problemelor puse în articol nu e posibilă fără intervenția materialismului dialectic. Într-o notă adiacentă acestei concluzii se precizează, printre altele, că discuția mai pe larg a paradoxurilor implicației materiale e dată de Fl. Țuțugan în *Despre „paradoxele” implicației și echivalenței și semnificația lor logică* („Cercetări logice”, nr. 2, 1959). Gh. Enescu consideră că Țuțugan a căutat soluția în plan logic-formal, ceea ce i se pare discutabil.

Gh. Enesco, *Le problème du niveau de l'abstraction dans l'introduction du langage de la logique propositionnelle*, în „Analele Universității București, seria Acta logica”, anul 6, 1963, pp. 163–179.

În bibliografia articolului este citată lucrarea lui Florea Țuțugan *Despre „paradoxele” implicației și echivalenței și semnificația lor logică* („Cercetări logice”, nr. 2, 1959).

Gh. Enescu, *Introducere în logica matematică*, București, Editura Științifică, 1965, pp. 136sq. Trecând negația pe predicat, autorul exprimă judecățile cu termeni negativi și încearcă să demonstreze că se poate „totodată construi întreaga silogistică a lui Fl. Țuțugan bazată pe astfel de judecăți”.

Dicționar enciclopedic român, vol. 4 : Q–Z, București, Editura Politică, 1966, p. 757.

Apare informația despre Florea Țuțugan: „logician român. A adus contribuții valoroase în studiul silogismului și al implicației. Op. pr. : *Silogistica judecăților de predicatie* (1957)”.

Gh. Enescu, *Logică și adevăr*, București, Editura Politică, 1967, p. 75n. (Biblioteca de filozofie și sociologie)

Într-un subcapitol despre originea funcțiilor logice, este menționat faptul că „Florea Țuțugan a propus o anumită interpretare ontologică a logicii bivalente”. El a introdus în locul valorilor v (adevăr) și f (fals) situațiile ontologice „prezență” și „absență”. Gh. Enescu definește funcțiile logice (conjunție, disjunție și negație) notând prezența cu „da” și absența cu „nu”.

Alexandru Surdu, *Despre problema termenilor singulari în silogistică*, în *Probleme de logică*, vol. 1, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, pp. 241–258 [252].

Autorul îl citează pe Fl. Țuțugan (*Silogistica judecăților de predicatie*, Editura Academiei Române, 1957, p. 70 ff.) atunci când afirmă că „termenii silogistici *nedefiniți* sunt *noțiuni definite*”.

Mic dicționar filozofic, [redactori coordonatori: R. Sommer, R. Tomoioagă, P. Vaida], București, Editura Politică, 1969, p. 382.

Este reluată informația din: *Dicționar enciclopedic român*, vol. 4 : Q–Z, București, Editura Politică, 1966.

Petre Botezatu, *Schiță a unei logici naturale: logică operatorie*, București, Editura Științifică, 1969, pp. 22, 23, 46, 133, 152, 182, 183, 184n.

Sunt menționate meritele deosebite obținute de Florea Țuțugan în problema silogismelor cu termeni negativi și în elaborarea unei teorii a propozițiilor și inferențelor exclusive. Autorul spune că Florea Țuțugan, continuând opera lui De Morgan și a altor logicieni, a reușit să îmbogățească silogistica cu noi moduri, folosind propoziții cu termeni negativi și consideră că logicianul român și-a consacrat principala sa activitate tocmai pentru a demonstra că în silogistica cu termeni negativi legile silogismului trebuie să sufere transformări radicale. Fără a dezvolta subiectul, Petre Botezatu adaugă faptul că se dovedește că unele legi ale silogisticii clasice pot fi înfrânte, fără să fie necesar să introducem propoziții exclusive – așa cum a propus el – sau propoziții cu termeni negativi – așa cum a propus Fl. Țuțugan – , dacă ne mulțumim cu concluzii disjunctive. După o investigație a analizei „pătrunzătoare” a unor propoziții exclusive făcută de Fl. Țuțugan, Petre Botezatu constată că acesta s-a lăsat antrenat de concepția clasică, ceea ce a creat o oarecare asimetrie în sistemul său și a lăsat necompletă teoria propozițiilor exclusive.

Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1969, pp. 956–959.

Sunt menționate principalele lucrări ale lui Florea Țuțugan, subliniindu-se că cea mai importantă contribuție a lui este la problema silogismului. Anton Dumitriu spune că lucrarea *Silogistica judecăților de predicatie* „aduce, în ansamblul ei, dovada că unele din soluțiile date de către logica clasică sunt restrânse, limitate, insuficiente și că formele de raționament utilizate real în știință și în practică sunt mult mai complexe și mai numeroase decât sunt prezentate aceste forme de către logica clasică”. Contribuțiile lui Țuțugan sunt grupate în două categorii: privitoare la (I) *structura logică a judecăților de predicatie* și (II) *modurile silogismelor cu judecăți de predicatie*.

Petre Botezatu, *Valoarea deducției*, București, Editura Științifică, 1971, pp. 105, 131, 131n. (Logos)

Autorul spune că relativitatea caracterului analitic ori sintetic al propoziției în raport cu sistemul deductiv în care o încadrăm a fost reliefată la noi de F. Țuțugan, care afirmă că o propoziție este analitică sau sintetică numai în raport cu alta. În articolul *Sinteza în silogism*, F. Țuțugan a propus o interesantă interpretare pentru a ne face să înțelegem cum concluzia unui silogism poate fi în același timp și analitică și sintetică ajungând în final să relativizeze complet categoriile de analitic și sintetic. Petre Botezatu mărturisește că nu știe dacă această poziție curajoasă, care conține, desigur, un sâmbure de adevăr, poate fi generalizată *in extremis*. „Ce vom face cu propozițiile de tipul *AB este A* sau *AB este B*, al căror statut analitic este incontestabil și independent de orice sistem de referință?” se întreabă el.

Mic dicționar filozofic, ed. a 2-a, [redactori coordonatori: R. Sommer, R. Tomoiagă], București, Editura Politică, 1973, p. 578.

Este reluată informația din: *Dicționar enciclopedic român*, vol. 4 : *Q-Z* (București, Editura Politică, 1966), respectiv *Mic dicționar filozofic* (București, Editura Politică, 1969).

Petre Botezatu, *Semiotică și negație: orientare critică în logica modernă*, Iași, Editura Junimea, 1973, pp. 58, 199n, 227, 228, 252.

Este reiterată contribuția importantă în dezvoltarea silogisticii cu termeni negativi a „eminentului” logician român și este trecut într-o bibliografie principală, a autorilor români, consacrată negației, alături de: N. Petrescu, M. Uță, D. Bădărău, Gr. C. Moisil, P. Botezatu, O. Onicescu, A. Dumitriu. Autorul crede că este revelatoare pentru valoarea negației demonstrația lui F. Țuțugan că renunțând la negație nu se pot exprima prin propoziții de forma S-P toate relațiile posibile dintre doi termeni și mai mult că, în acest scop, trebuie să introducem negația nu numai pe copulă, ci și în termenii propoziției.

Petre Botezatu, *Silogistica nouă*, în: P. Botezatu, T. Dima, P. Bieltz, S. Vieru, Gh. Enescu, *Direcții în logica contemporană*, [pref. Gheorghe Enescu], București, Editura Științifică, 1974, pp. 7–54 [24n, 44, 45]. (Logos)

După afirmația că „scufundarea silogisticii în algebra claselor ne permite să depășim larg limitele clasice ale silogisticii”, P. Botezatu ne amintește într-o notă că „silogistica propozițiilor conjunctive și disjunctive este cuprinzător examinată de F. Țuțugan în *Silogistica judecăților de predicție*”. Ne amintește de asemenea că extensiunii silogisticii la termeni negativi, „problemă care a preocupat încă pe logicienii medievali”, logicianul român i-a închinat o cercetare „temeinică și amplă”. Sunt prezentate cele opt tipuri ireductibile de propoziții de forma S-P, incluzând și termeni negativi, care vin în continuarea investigațiilor decisive ale lui De Morgan, justificarea necesității reformulării legilor silogisticii și creșterea modurilor până la un total de 192 moduri valide.

Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, ed. a 2-a revăzută și adăugită, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975, pp. 1124–1127.

Este reluat paragraful despre Florea Țuțugan din prima ediție a lucrării (1969).

Sorin Vieru, *Axiomatizări și modele ale sistemelor silogistice*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975, p. 16.

Este schițată o istorie a silogisticii aristotelice care „se reflectă într-o formă concentrată și cunoaște totodată câteva discuții sau dezvoltări de real interes în cercetările unor logicieni români”. Se face referire la Florea Țuțugan – care „întreprinde o temeinică reformă a silogisticii, reformă care nu stă sub egida logisticii, dar se confruntă cu perspectivele acesteia” –, Dan Bădărău, Ath. Joja, Petre Botezatu, Gr. C. Moisil, Gh. Enescu.

Teodor Dima, *Metodele inductive*, București, Editura științifică, 1975, p. 116. (Logos)

Făcându-se referire la una dintre trăsăturile necesare ale *etiologiei* (*aitia* = cauză), și anume la faptul că trebuie să fie o *logică ontologică*, ne este amintit faptul că Florea Țuțugan a denumit logica ontologică, „logica absenței”. Autorul ne propune o interpretare a implicației materiale, în sens cauzal, completând rezultatele la care a ajuns Gh. Enescu (în *Logică și adevăr*, 1967) prin analiza a ceea ce se obține.

Petre Botezatu, *Silogistica modernă*, în: Ion Didilescu, Petre Botezatu, *Silogistica: teoria clasică și interpretările moderne*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976, pp. 252 sq.

Este remarcat faptul că Florea Țuțugan a relevat că operațiile de conjuncție și disjuncție primesc sensuri diferite în subiect și predicat, aceasta în contextul interesului pentru cercetarea asimetriei dintre subiect și predicat. Este prezentată teorema lui Țuțugan (vezi *supra*), modelul Menne-Țuțugan, sistemul lui Țuțugan (MRT = modelul relațional Țuțugan). Petre Botezatu precizează că logicianul german A. Menne și logicianul român Fl. Țuțugan au lucrat independent la aducerea la perfecțiune a concepției și metodei care are meritul de a exploata la maximum informația disponibilă din inferențele silogistice; și, că deși logicianul român și-a publicat opera fundamentală ceva mai târziu decât logicianul german, se știe că el lucra de multă vreme la această temă (autorul menționează și teza de doctorat nepublicată a lui Fl. Țuțugan: *Cercetări în logica modernă: cercetări asupra operațiilor logice a căror valabilitate a fost contestată de unii logicieni*). Sunt investigate performanțele contribuțiilor lui Țuțugan, dar și vulnerabilitățile concepției sale. Se face referire la preocupările lui Fl. Țuțugan de silogistică plurativă („dar fără fundamentare teoretică”) și extinderea silogisticii în cadrul logicii clasiale. Se apreciază că, probabil, contribuția cea mai personală și mai valoroasă a lui Fl. Țuțugan este silogistica propozițiilor compuse.

Dicționar de filozofie, [coordonare științifică: Octavian Chețan, Radu Sommer], București, Editura Politică, 1978, p. 746.

Este reluată informația din: *Dicționar enciclopedic român*, vol. 4 : Q–Z, București, Editura Politică, 1966; respectiv din *Mic dicționar filozofic* (1969, ed. a 2-a: 1973)

Gheorghe Enescu, *Fundamentele logice ale gândirii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, pp. 226sq.

Sunt analizate relațiile fundamentale între propoziții pornind de la cele șapte „raporturi ireductibile” definite de Florea Țuțugan în *Silogistica judecăților de predicăție*.

Petre Botezatu, *Structurile intelectuale*, în „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași, (serie nouă), secțiunea IIIb Științe filosofice”, tomul XXVI, 1980, pp. 65–68.

Autorul ne aduce la cunoștință în finalul articolului că „logica românească a cunoscut un investigator tenace al structurilor intelectuale în persoana mult regretatului Florea Țuțugan”, cu precizarea că acesta, în loc să pledeze pentru o structură preferențială, s-a lăsat condus de complexitatea materialului. Alături de *Silogistica judecăților de predicăție* este citată, în acest sens, lucrarea lui Țuțugan *La théorie des rapports logiques entre les jugements de relation et entre les jugements de modalité*.

Petru Ioan, *Normele formale ale adevărului. Contribuții la o teorie a principiilor și relațiilor logice*, în *Adevăruri despre adevăr*, coord. Petre Botezatu, Iași, Editura Junimea, 1981, pp. 219–315 [272]. (Humanitas, 19)

Într-un paragraf cu „observații la adresa tabloului curent al relațiilor logice” este utilizată sintagma „bine determinate”, referitoare la raporturile între termeni, propusă de Florea Țuțugan în *Silogistica judecăților de predicăție*.

Petre Botezatu, *Structuri conceptuale*, în *Interpretări logico-filosofice*, Iași, Editura Junimea, 1982, pp. 81–91 [90, 91]. (Humanitas, 27)

Este reluat, cu titlu modificat articolul *Structurile intelectuale*, din „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași, (serie nouă), secțiunea IIIb Științe filosofice”, tomul XXVI, 1980, pp. 65–68.

Petru Ioan, *Logică și metalogică: incursiuni și noi contururi*, Iași, Editura Junimea, 1983, pp. 174n, 217n. (Humanitas, 28)

Autorul ne trimite la lucrarea lui Fl. Țuțugan *Despre „paradoxele” implicației și echivalenței și semnificația lor logică*, unde putem găsi un inventar al exemplelor bizare care cuprind false implicații materiale. De asemenea îl citează pe Fl. Țuțugan (*Silogistica judecăților de predicăție*) în contextul în care își pune întrebarea dacă este necesară, în cazul relațiilor de predicăție, amendarea criteriului dualității.

Gheorghe Enescu, *Silogistica lui F. Țuțugan*, în *Dicționar de logică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, pp. 332, 333.

Silogistica lui F. Țuțugan este prezentată ca „sistem de silogistică”, expus pe larg în lucrarea sa fundamentală *Silogistica judecăților de predicție*, în care logicianul român pornește, în principal, de la infirmarea regulii clasice că din două premise negative nu se poate trage nici o concluzie, și în acest fel el generalizează silogistica peste această regulă. Gh. Enescu se referă în mod special la faptul că „un rol esențial joacă în acest sistem operația de obversiune”.

Petru Ioan, *Silogistica formală și presupuziția ontologică. (Retrospectiva unor criterii de explicitare și modalități de programare ontologică a formalismelor deductive)*, în *Probleme de logică*, vol. IX: *Existență, gândire, istorie*, coord. Crizantema Joja, Călin Candiescu, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986, pp. 49–76 [68 sq.].

Punctul central al discuției din articol este că „*silogistica formală deductiv-completă și semantic adecvată prerogativelor aristotelice*, așa cum este cea asigurată prin modelul relațional-clasial perfectat de Menne și Țuțugan, nu trebuie privită ca transpunere a silogisticii aristotelice înseși, ci ca împlinire a unui deziderat foarte frecvent împărtășit în logica modernă. Acela de a încorpora sintaxei silogistice unele condiții cu reverberație semantică, rămase în afara sistemului deductiv atât la Aristotel, cât și la logicienii pe care i-a inspirat, ca norme extrinseci de asigurare a unui univers de discurs cvasiformal”. Interpretarea Menne-Țuțugan este pusă în comparație cu interpretările: Boole-Brentano, Strawson-Smimov și Bacon-Rescher. În stadiul de până acum al explorărilor logice, spune autorul, silogistica relațional-clasială de tip Menne-Țuțugan poate fi privită ca o teorie adecvată în raport cu formalizarea standard Boole-Brentano.

Petru Ioan, *Perspective logice: contribuții la reconturarea unui profil disciplinar*, Iași, Editura Junimea, 1987, pp. 161, 162, 165, 214, 224. (Humanitas, 39)

Într-un capitol dedicat lui Petre Botezatu, autorul sistematizează inventarul propus de acesta – în *Silogistica: teoria clasică și interpretările moderne* (1976) – în formula unor clase de modele ale silogisticii moderne (propoziționale, predicționale, clasiale, relaționale și naturale), unde este evocat Fl. Țuțugan pentru transcenderea regimului de cuantificare standard („toți”, „unii”, „nici unul”) prin *logica pluralității fertilizată* sub auspiciile *silogisticii stocastice* (sau *statistice*), adaptarea sintaxei silogisticii la cerințele impuse de promovarea *propozițiilor inverse* (cu termeni negativi) și, de asemenea, adaptarea la specificul propozițiilor cu *termeni singulari* și al acelora cu *termeni compuși*.

În alt loc, analizând lucrarea lui Gheorghe Enescu *Fundamentele logice ale gândirii* (1980), Petru Ioan se referă critic la modul cum acesta aprofundează relațiile dintre propoziții după „tabloul care l-a pasionat la noi pe Florea Țuțugan”.

Iancu Lucica, *Problemele silogismului (I). (Cercetare asupra silogisticii lui Florea Țuțugan)*, în „*Analele Universității din Timișoara. Seria Filosofie și științe socio-umane*”, anul V, 1993, pp. 67–72.

Autorul încearcă să coreleze răspunsul la „două mari controverse care se poartă din antichitate în jurul silogisticii” – „(1) Este concluzia unui silogism valid diferit, sub aspectul conținutului, de premisele sale? (Aceasta este totuna cu a întreba dacă silogismul este capabil să aducă un spor în cunoaștere prin noutatea concluziei sale?); (2) Legile silogistice, în forma în care le cunoaștem noi astăzi, sunt valabile, și mai ales suficiente, pentru a valida acest tip de deducție?” – cu analiza pe care o face Florea Țuțugan conceptului de silogism. De fapt, scopul articolului, precizează autorul, este de a puncta câteva din rezultatele mai importante obținute de logicianul român în problemele silogismului. Iancu Lucica consideră cercetările lui Țuțugan „drept cele mai profunde și bogate în rezultate pe care le cunoaște cercetarea logică românească în acest domeniu”.

Alexandru Surdu, *Inovații în logica formală*, în „*Academica*”, anul III, nr. 7(31), mai 1993, p. 9.

Sunt prezentate „inovațiile” în logica formală ale lui Florea Țuțugan, comparându-se receptarea și recunoașterea lor cu situația lui I. Petrovici: „opera acestora, publicată în limba română, în tiraje necorespunzătoare, necunoscute nici măcar de români, a fost apreciată de-abia după ce au ajuns și occidentalii la aceleași rezultate”. În privința disputei asupra priorității cercetărilor între Țuțugan și Albert Menne, autorul crede că

aceasta nu are nici o importanță deoarece „în realitate, cei doi logicieni nu numai că au utilizat *metode cu totul diferite* pentru a ajunge la același rezultat, ci prin aceasta, au intenționat să dovedească *teze cu totul diferite*”. Este remarcat faptul că „maniera de lucru” a lui Florea Țuțugan, în spiritul logicii formale clasice, din *Silogistica judecăților de predicăție*, își găsește aplicații în teoriile tradiționale (de exemplu în așa numita „logică naturală operatorie” a lui Petre Botezatu) și sunt semnalate probleme din lucrare, unele dintre ele care își așteaptă abia în viitor comentatorii (de exemplu cele referitoare la „silogistica judecăților de predicăție *conjunctive și disjunctive*”).

Articolul se deschide cu un omagiu adus activității lui Titu Maiorescu cel care a orientat cursurile filosofiei din Universitate spre disciplinele de bază din vremea lui (logică și psihologie), deschizând un drum pe care au mers P. P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru și I. Petrovici.

Petru Ioan, *Orizonturi logice: deschideri și resemnificări în universul actual al formalismelor*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p. 124.

Într-un paragraf despre „paralelismul relațiilor dintre categoriile logice de bază” este utilizată sintagma „bine determinate”, referitoare la raporturile între termeni, propusă de Florea Țuțugan în *Silogistica judecăților de predicăție*. Autorul a mai folosit sintagma într-un articol publicat în volumul *Adevăruri despre adevăr* (1981).

Alexandru Surdu, *Silogistica judecăților de predicăție a lui Florea Țuțugan*, în *Vocații filosofice românești*, București, Editura Academiei Române, 1995, pp. 138–140.

Reluare parțială a articolului din „Academica”, anul III, nr. 7(31), mai 1993, p. 9, cuprinzând doar referirile la Florea Țuțugan.

Ion Bălin, *Semnificația silogisticii în contextul logicii românești*, în „Academica”, anul VI, nr. 10(70), august 1996, p. 21.

Cuprinde un scurt istoric al preocupărilor de silogistică ale logicienilor români. Florea Țuțugan este numit „cel mai important specialist în silogistică, care a și avut rezultate prioritare în acest domeniu, referitoare la obținerea altor moduri decât cele clasice”.

Ion Bălin, *Semnificația silogisticii în contextul logicii românești*, în *Silogistica tradițională și modernă: contribuții românești*, București, Editura Nemira, 1996, pp. 7–12 [9, 10].

Reluare a articolului publicat în „Academica”, anul VI, nr. 10(70), august 1996, p. 21, prelucrat conform cu noile cerințe editoriale (cu note).

Ion Bălin, *Multiplicarea modurilor silogistice în maniera lui Florea Țuțugan*, în *Silogistica tradițională și modernă: contribuții românești*, București, Editura Nemira, 1996, pp. 60–74.

Autorul spune că logicianul român Florea Țuțugan, „adept convins al logicii-tradiționale”, într-o „lucrare monumentală” – *Silogistica judecăților de predicăție* – vrea să dovedească, și reușește pe deplin, că „logica formală clasică, sub aspectul ei tehnic și elementar, n-a fost definitiv constituită și mai este capabilă de schimbări fundamentale în structura ei formală”. Este expusă maniera prin care Țuțugan ajunge la „noile moduri silogistice” (diferită de cea a lui Albert Menne). Sunt preluate o serie de date despre Fl. Țuțugan din textele lui Alexandru Surdu (*Vocații filosofice românești*) și P. Botezatu (*Silogistica: teoria clasică și interpretările moderne*).

Constantin Grecu, „*Silogistica judecăților de predicăție*”, în *Dicționarul operelor filosofice românești*, coord. general Ion Ianoși, București, Editura Humanitas, 1997, pp. 213–215.

Articolul ne informează că autorul (Florea Țuțugan) își întreprinde investigația în dezacord cu ideea că logica formală clasică ar fi fost definitiv constituită și nu ar mai admite schimbări fundamentale în structura sa formală. Aflăm că el caută să stabilească existența unor moduri silogistice valabile, altele decât cele ale logicii clasice și legat de aceasta, să învedereze nevalabilitatea unora dintre legile silogisticii clasice și, în plus, își propune elaborarea și aplicarea unei metode noi pentru garantarea validității modurilor silogistice. Sunt prezentate cele patru capitole ale lucrării, apreciindu-se în final că „*Silogistica...*” lui Florea Țuțugan rămâne o carte valoroasă prin contribuțiile propuse la dezvoltarea logicii formale, îndeosebi a silogisticii cu termeni negativi și cu premise negative, unele din rezultatele sale fiind confirmate de către alți cercetători, care au lucrat independent sau în continuarea operei sale”.

Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, ed. a 3-a revăzută și adăugită, vol. 4, București, Editura Tehnică, 1998, pp. 382–385.

Este reluat paragraful despre Florea Țuțugan din prima și a doua ediție a lucrării (1969, 1975).

Ion Didilescu, *Prin lumea universitară*, în „Analele științifice ale Institutului de Studii Europene „Ștefan Lupașcu” – Iași. Seria Secvențe psiho-logice”, tom I, nr. 1, 1999, pp. 11–90 [68–72].

Autorul evocă mediul și împrejurările în care Florea Țuțugan și-a desfășurat activitatea, preocupat de: silogistica cu termeni negativi, silogistica în care judecățile sunt formate din termeni compuși, silogismele stocastice (silogisme de care se ocupase mai înainte Grigore Moisil) și silogisme cu judecăți exclusive. Despre modul de lucru al lui Florea Țuțugan, Ion Didilescu spune că, „în examinarea unor relații logice cunoscute de multă vreme”, acesta „parcă nu cerceta, ci iscodea, așa cum entomologii urmăresc cu pătrundere, dar și cu precauție și fereală, comportamentul insectelor”. Este ceva în opera logică a lui Țuțugan, spune Didilescu, care amintește de „inspirația crudă și originală care a modelat sculpturile lui Brâncuși, poeziile lui Arghezi, unele din picturile lui Țuculescu”.

Petru Ioan, *Logica „integrală” în distincții, operaționalizări, definiții și exemplificări*, vol. 1, Iași, Editura Fundației „Ștefan Lupașcu”, 1999, pp. 252–255, 257–259. (Universitaria, 2)

Sunt expuse (grafic și teoretic) raporturile între tipurile clasice de predicție, raporturile între tipurile neclasice de structuri predicative, octetul propozițiilor (enunțurilor sau judecăților) de predicție, propoziția particulară hotărâtă, ca termen de definiție pentru particularele nehotărâte, propoziții particulare hotărâte, cu unul sau cu ambii termeni negativi, dodecagonul propozițiilor de predicție, în reprezentări și sistematizări propuse de Florea Țuțugan.

Alexandru Surdu, *Contribuții românești în domeniul logicii în secolul XX*, București, Editura Fundației „România de Măine”, 1999, pp. 93–97, 107, 147–149, 170, 193–195, 209, 210, 213, 214, 254.

Sunt prezentate, într-o ordine alfabetică, contribuțiile lui Florea Țuțugan cu privire la: judecăți cu determinarea cantitativă a subiectului, judecăți cu termeni negativi, judecăți de predicție, judecăți exclusive, legi silogistice diferite de cele clasice, moduri silogistice valabile altele decât cele clasice, paradoxele implicației, raporturi unice și bine determinate între termenii judecăților de predicție, raționamente stringente, silogisme exclusive, silogistica judecăților de predicție, silogistica judecăților de predicție conjunctive și disjunctive.

Alexandru Surdu, *Performanțele logicii românești în secolul al XX-lea* [Conferință inaugurală la Societatea Germano-Română de Filosofie, Münster, iulie 2000], în „Revista de filosofie”, tomul XLVIII, nr. 1–2, 2001, pp. 37–45 [42].

Este expusă situația care l-a împiedicat pe Florea Țuțugan să-și publice rezultatele, obținute încă din 1943, în legătură cu *performanța deosebită a obținerii unei mulțimi de moduri silogistice valabile, altele decât ale logicii clasice*. El a reușit să facă acest lucru, spune autorul, abia în 1956, timp în care un logician german (Albert Menne) anunță construcția a șase astfel de moduri (1953) față de cele 192 de moduri găsite anterior de logicianul român.

Viorel Iulian Tănase, *Tradiția maioreșciană în logica românească*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002, pp. 153, 154.

Referindu-se la „cercetări și performanțe în domeniul logicii clasico-tradiționale” în „continuarea tradiției maioreșciene în logica românească” autorul prezintă, fără a intra în amănunte, rezultatele obținute în domeniul silogisticii de F. Țuțugan. Sunt preluate informații din *Vocații filosofice românești* (1995) de Alexandru Surdu, iar pentru „o expunere detaliată” se face trimitere la articolul lui I. Bălin despre Țuțugan din *Silogistica tradițională și modernă: contribuții românești* (1996). Viorel Iulian Tănase adaugă două „observații importante”: faptul că F. Țuțugan (1) pornește investigațiile printr-o critică a teoriei cuantificării predicatului la W. Hamilton (în articolul *Cercetări asupra relațiilor unice și determinate și critica teoriei cuantificării a lui W. Hamilton* publicat în „Revista de filosofie”, nr. 1–2 din 1943) înscriindu-se în continuarea atitudinii negative a lui Maioreșcu față de inovațiile lui Hamilton,

urmată de critica aceleiași teorii de către P. P. Negulescu și (2) utilizează aceleași notații sau notații asemănătoare celor folosite de Maiorescu (pentru judecățile universale, subiectul particular, subsumare).

Viorel Cernica, *Topos-ul formal și istoric al silogisticii*, București, Editura Academiei Române, 2003, pp. 21–36.

Silogistica lui Florea Țuțugan este privită ca „una dintre puținele reveniri asupra logicii formale aristotelice cu mijloace clasice”. Autorul se referă la două aspecte sub care se construiește un sistem silogistic în *Silogistica judecăților de predicatie*: „(1) introducerea termenilor negativi și, în consecință, a unei operații, negația; (2) formularea unui nou sistem de legi silogistice și introducerea unui calcul al relațiilor care se adaugă procedurii de decizie specific sistemului silogistic normal”. După cele expuse, se poate vedea că valoarea cercetărilor lui Fl. Țuțugan în domeniul silogisticii se exprimă „în teoria formelor logicii clasice, în extinderea întemeiată a sistemului silogistic normal, în deschiderea sistemului obținut către modelarea sa prin logica relațiilor, în genere prin logica matematică”. Viorel Cernica încearcă reconstrucția sistemului lui Țuțugan folosind mijloacele logicii simbolice, mai cu seamă ale calculului relațiilor, pornind de la o lărgire a bazei sistemului relațional al silogisticii construit de Gr. Moisil.

Gheorghe Enescu, *Paradoxurile logicii matematice*, în *Paradoxuri, sofisme, aporii: studii logico-filosofice*, ed. îngrijită de Iancu Lucica, Editura Tehnică, 2003, pp. 121–142 [142]. (Cogito)

Cu mici modificări este reluat articolul cu același titlu din „Cercetări filosofice”, anul X, nr. 3, 1963. În această variantă fraza după care este introdusă nota în care se face referire la Fl. Țuțugan este următoarea: „Deplina rezolvare a problemelor puse mai sus nu e posibilă fără intervenția *principiilor dialecticii* (s. n.)”.

Gheorghe Enescu, *Problema nivelului de abstracție în introducerea limbajului logicii propozițiilor*, în *Paradoxuri, sofisme, aporii: studii logico-filosofice*, ed. îngrijită de Iancu Lucica, Editura Tehnică, 2003, pp. 326–341 [341]. (Cogito)

Reluarea studiului publicat în limba franceză în „Analele Universității București, seria Acta logica”, anul 6, 1963, pp. 163–179.

Gheorghe Enescu, *Silogistica lui Fl. Țuțugan*, în *Dicționar de logică*, ed. a 2-a, București, Editura Tehnică, 2003, pp. 448–449. (Cogito)

Este reluat articolul din prima ediție a lucrării (1985).

Iancu Lucica, *Două modele clasiale pentru silogistică*, în „Revista de filosofie”, tomul LI, nr. 3-4, 2004, pp. 489–495.

Sunt prezentate două modele clasiale pentru silogistică inspirate din interpretarea propozițiilor de predicatie cu ajutorul diagramelor Venn. Autorul spune că „avantajul acestor modele este că pot fi aplicate și asupra unor extinderi silogistice cum ar fi silogistica cu termeni negativi construită de Fl. Țuțugan sau în silogistica indirectă”.

Petru Ioan, *Petre Botezatu: zări și etape în edificarea unei opere*, Iași, Editura „Ștefan Lupășcu”, 2006, pp. 122, 124, 129, 132, 223. (Profiluri, 3)

Sunt consemnate intersectările și până la urmă „înrudirea” preocupărilor lui Petre Botezatu cu cele ale lui Florea Țuțugan.

Alexandru Surdu, *Silogistica judecăților de predicatie la Florea Țuțugan*, în *Istoria logicii românești*, 2006, coord. Alexandru Surdu și Dragoș Popescu, București, Editura Tehnică, pp. 445–455. (Cogito)

Articolul anunțat în titlu cuprinde de fapt articolul lui Ion Bălin *Multiplicarea modurilor silogistice în maniera lui Florea Țuțugan*, preluat cu acordul autorului din *Silogistica tradițională și modernă: contribuții românești* (1996). Articolul este completat cu o notă biografică și o bibliografie.

Alexandru Surdu, *Teoria formelor logico-clasice*, ed. îngrijită de Victor Emanuel Gica și Dragoș Popescu, București, Editura Tehnică, 2008, pp. V, 203. (Cogito)

În „Cuvântul editorilor” se rememorează epoca revenirii la gândirea aristotelică a logicienilor germani de orientare clasico-tradițională care au editat întreaga operă a lui Aristotel și au redeschis interesul pentru logica tradițională și cea aristotelică, mai ales la logicienii polonezi și români. Printre logicienii români este menționat, chiar primul, Florea Țuțugan, alături de Ath. Joja, Dan Bădărău, A. M. Frenkian, Ion Didilescu, Petre Botezatu, C. Noica, R. Stoichiță, Niels Offenberger, Sorin Vieru și Alexandru Surdu.

În partea a treia a volumului – „Teoria silogismului” – este editat studiul acad. Alexandru Surdu, despre „problema termenilor singulari în silogistică” publicat inițial în *Probleme de logică*, vol. 1 (1968), în care este citat Fl. Țuțugan (vezi *supra*).

Alexandru Surdu, *Performanțele logicii românești în secolul al XX-lea*, în *Cercetări logico-filosofice*, ed. îngrijită de Victor Emanuel Gica, Dragoș Popescu și Ovidiu Grama, București, Editura Tehnică, 2008, pp. 532–539 [536]. (Cogito)

Este reluat textul conferinței publicat în „Revista de filosofie”, tomul XLVIII, nr. 1–2, 2001.

Dicționar enciclopedic, vol. 7: T–Z, coord. generală Marcel D. Popa, București, Editura Enciclopedică, 2009, p. 245.

Apare informația despre Florea Țuțugan: „logician român. Contribuții în domeniul silogisticii clasice (*Probleme de logică, Silogistica judecăților de predicție*)”

Ion Didilescu, *Florea Țuțugan*, în *Universitari din alte vremuri*, [pref. D. Stoianovici], Iași, Editura „Ștefan Lupașcu”, 2010, pp. 160–167. (Profiluri, 8)

Este reluată evocarea publicată în „Analele științifice ale Institutului de Studii Europene „Ștefan Lupașcu” – Iași. Seria Secvențe psiho-logice”, tom I, nr. 1, 1999.

Titus Lates